

บทสรุปผู้บริหาร
รายงานสภาพการใช้ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน
จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. 2553

จังหวัดปราจีนบุรี เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกของประเทศไทย มีเนื้อที่ทั้งหมด 4,762.362 ตารางกิโลเมตรหรือ 2,976,476 ไร่ ประกอบด้วย 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอกบินทร์บุรี อำเภอนาดี อำเภอบ้านสร้าง อำเภอประจันตคาม อำเภอศรีมหาโพธิ์ และอำเภอศรีมโหสถ 65 ตำบล 658 หมู่บ้าน ปราจีนบุรีนับเป็นจังหวัดแห่งมรดกโลก เนื่องจากมีอุทยานแห่งชาติที่เป็นมรดกโลกถึง 3 แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติทับลาน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และอุทยานแห่งชาติปางสีดา ทำให้ปราจีนบุรียังคงเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ป่ามากที่สุดในภาคตะวันออก และมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหลายแห่งอีกด้วย

เดิมจังหวัดปราจีนบุรีเป็นที่รู้จักกันในฐานะเป็นเมืองเกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยผลผลิตทางการเกษตร และยังเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เคยเป็นดินแดนที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยทวารวดี และต่อเนื่องมาจนถึงสมัยลพบุรี จังหวัดปราจีนบุรีเคยมีพื้นที่กว้างใหญ่มากจนกระทั่งได้มีการจัดตั้งจังหวัดสระแก้วแยกจากจังหวัดปราจีนบุรีในปี พ.ศ. 2536 เนื่องจากการติดต่อกับทางศาลากลางจังหวัดค่อนข้างลำบาก แต่เมื่อรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมภายในประเทศขึ้นส่งผลให้เมืองปราจีนบุรีกลายเป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของประเทศโดยมีปัจจัยหลายอย่างสนับสนุน อาทิ ที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯมากนัก เส้นทางคมนาคมสะดวกเชื่อมโยงสู่ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและสู่ประเทศกัมพูชา เป็นแหล่งวัตถุดิบทางการเกษตรสำหรับป้อนเข้าสู่โรงงาน ราคาที่ดินไม่สูงเท่ากับกรุงเทพฯ และปัจจัยสุดท้ายคือ ได้รับสิทธิประโยชน์เพิ่มเติมจากที่ได้รับอยู่แล้วตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน เนื่องจากเป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตส่งเสริมการลงทุนเขต 3

การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากเมืองเกษตรกรรมไปสู่เมืองอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะด้านวัตถุ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติบางอย่างที่เคยมีอย่างอุดมสมบูรณ์ค่อย ๆ ลดน้อยลง และอาจจะหมดไปในอนาคต พื้นที่ป่าต้นน้ำของแม่น้ำบางปะกงถูกทำลาย ปริมาณน้ำในแม่น้ำลดลงเมื่อถึงฤดูแล้ง ทำให้น้ำทะเลหนุนสูงและลึกลงเข้ามาจนถึงอำเภอบ้านสร้าง และเลยขึ้นมาจนถึงอำเภอเมืองปราจีนบุรี ซึ่งไม่เคยปรากฏมาเลยในอดีต ส่งผลกระทบและก่อความเสียหายต่อระบบนิเวศและคุณภาพน้ำด้วย นอกจากนี้ ยังเกิดจากการปล่อยน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะโรงงานผลิตกระดาษ โรงงานฟอกหนัง เป็นต้น

การจัดทำสภาพการใช้ที่ดินจังหวัดปราจีนบุรี ปี พ.ศ. 2553 และติดตามการเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินจังหวัดปราจีนบุรี ระหว่างปี พ.ศ. 2551 และปี พ.ศ. 2553 สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. สภาพการใช้ที่ดินจังหวัดปราจีนบุรี ปี พ.ศ. 2553

สภาพการใช้ที่ดินจังหวัดปราจีนบุรี ปี พ.ศ. 2553 มาตรฐาน 1 : 25,000 สามารถสรุปประเภทการใช้ที่ดินได้ดังต่อไปนี้

- 1.1 พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 249,475 ไร่หรือร้อยละ 8.38 ของเนื้อที่จังหวัด
- 1.2 พื้นที่เกษตรกรรม มีเนื้อที่ 1,563,305 ไร่หรือร้อยละ 52.51 ของเนื้อที่จังหวัด
- 1.3 พื้นที่ป่าไม้ มีเนื้อที่ 876,461 ไร่หรือร้อยละ 29.45 ของเนื้อที่จังหวัด
- 1.4 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่ 231,072 ไร่หรือร้อยละ 7.77 ของเนื้อที่จังหวัด
- 1.5 พื้นที่น้ำ มีเนื้อที่ 56,163 ไร่หรือร้อยละ 1.89 ของเนื้อที่จังหวัด

และยังพบว่า การใช้ที่ดินสำคัญ 5 อันดับแรกในการจำแนกละเอียดจนถึงชนิดพืชของจังหวัดปราจีนบุรี ปี พ.ศ. 2553 ได้แก่

- 1) ป่าดิบสมบูรณ์ มีเนื้อที่ 775,129 ไร่หรือร้อยละ 26.04 ของเนื้อที่จังหวัด ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอประจันตคาม อำเภอกบินทร์บุรีและอำเภอนาดี
- 2) นา มีเนื้อที่ 643,205 ไร่หรือร้อยละ 21.61 ของเนื้อที่จังหวัด ส่วนใหญ่กระจายอยู่ทั่วไปทุกอำเภอ
- 3) ยูคาลิปตัส มีเนื้อที่ 331,994 ไร่หรือร้อยละ 11.15 ของเนื้อที่จังหวัด ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอนาดี อำเภอกบินทร์บุรี อำเภอศรีมหาโพธิ และอำเภอประจันตคาม
- 4) มันสำปะหลัง มีเนื้อที่ 240,245 ไร่หรือร้อยละ 8.07 ของเนื้อที่จังหวัด ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอกบินทร์บุรี อำเภอนาดี และอำเภอศรีมหาโพธิ
- 5) หมูบ้าน มีเนื้อที่ 163,999 ไร่หรือร้อยละ 5.51 ของเนื้อที่จังหวัด ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอประจันตคาม และอำเภอกบินทร์บุรี

2. การเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินจังหวัดปราจีนบุรี ระหว่างปี พ.ศ. 2551 และปี พ.ศ. 2553

จากสภาพการใช้ที่ดินจังหวัดปราจีนบุรี ปี พ.ศ. 2553 เปรียบเทียบกับสภาพการใช้ที่ดินจังหวัดปราจีนบุรี ปี พ.ศ. 2551 พบว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินในการจำแนกระดับที่ 2 ที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

2.1 **พื้นที่ไม้ยืนต้น** พบว่า พื้นที่ไม้ยืนต้นมีเนื้อที่เพิ่มขึ้น 28,449 ไร่หรือร้อยละ 0.95 ของเนื้อที่จังหวัด ได้แก่ ยูคาลิปตัส ยางพาราและปาล์มน้ำมัน ส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นมาจากพื้นที่นาข้าว พื้นที่พืชไร่ และพื้นที่เบ็ดเตล็ด

2.2 **พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง** พบว่า พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้างมีเนื้อที่เพิ่มขึ้น 5,069 ไร่หรือร้อยละ 0.16 ของเนื้อที่จังหวัด ได้แก่ หมู่บ้าน นิคมอุตสาหกรรม และโรงงานอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นมาจากพื้นที่นาข้าว พื้นที่พืชไร่ พื้นที่ไม้ยืนต้น และพื้นที่เบ็ดเตล็ด

2.3 **พื้นที่สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ** พบว่า พื้นที่สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมีเนื้อที่เพิ่มขึ้น 4,360 ไร่หรือร้อยละ 0.15 ของเนื้อที่จังหวัด ได้แก่ สถานที่เพาะเลี้ยงปลา ส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นมาจากพื้นที่นาข้าว พื้นที่ไม้ผล และพื้นที่เบ็ดเตล็ด

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินจังหวัดปราจีนบุรี ปี พ.ศ. 2551-2553 เป็นรายชนิดพืชสำคัญในการจำแนกระดับที่ 3 ได้แก่

1) **ยูคาลิปตัส** มีเนื้อที่เพิ่มขึ้น 23,056 ไร่หรือร้อยละ 0.77 ของเนื้อที่จังหวัด (เพิ่มขึ้นอันดับที่ 1)

2) **สถานที่เพาะเลี้ยงปลา** มีเนื้อที่เพิ่มขึ้น 8,593 ไร่หรือร้อยละ 0.29 ของเนื้อที่จังหวัด (เพิ่มขึ้นอันดับที่ 2)

3) **มันสำปะหลัง** มีเนื้อที่ลดลง 14,566 ไร่หรือร้อยละ 0.49 ของเนื้อที่จังหวัด (ลดลงอันดับที่ 1)

4) **นา** มีเนื้อที่ลดลง 12,552 ไร่หรือร้อยละ 0.42 ของเนื้อที่จังหวัด (ลดลงอันดับที่ 2) ตามลำดับ

จากผลการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน พบว่า จังหวัดปราจีนบุรีเคยเป็นเมืองเกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ได้กลายสภาพไปเป็นแหล่งอุตสาหกรรมสำคัญของภาคตะวันออก สืบเนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าว การเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วของพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง โดยเฉพาะหมู่บ้าน นิคมอุตสาหกรรมและโรงงานอุตสาหกรรมที่เป็นแหล่งสร้างมลพิษทางสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นแหล่งปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ มลพิษทางอากาศและเสียง ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางธรรมชาติ การมีน้ำจืดหล่อเลี้ยงในลำน้ำธรรมชาติไม่ตลอดปี การรुक้าของน้ำทะเลและการเน่าเสียของแม่น้ำปราจีนบุรี เป็นต้น ทำให้สิ่งที่คนปราจีนบุรีในวันนี้ต้องตระหนัก คือ ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือจะมองข้ามไปเพื่อมุ่งไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ยั่งยืนในอนาคต น่าจะหยุดทบทวนเพื่อจะได้ก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคงในทุก ๆ ด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม